

FIZJOLOGICZNE PODSTAWY REKREACJI RUCHOWEJ

(wybrane zagadnienia)

Pod redakcją Andrzeja Eberhardta

ALMAMER

WYŻSZA SZKOŁA EKONOMICZNA

Warszawa 2007

RECENZENCI

Prof. zw. dr hab. med. Krzysztof Klukowski

Prof. zw. dr hab. med. Józef Langfort

AUTORZY

Prof. nadzw. dr hab. Andrzej Eberhardt

Prof. zw. dr hab. med. Józef Kubica

Doc. dr Leokadia Tomaszewska

Dr med. Mariusz Żebrowski

REDAKCJA NAUKOWA

Prof. nadzw. dr hab. Andrzej Eberhardt

KOREKTA

Joanna Warecka

OPRACOWANIE GRAFICZNE

Elżbieta Szmit

Tomasz Fabiański

PROJEKT OKŁADKI

Tomasz Fabiański

SKŁAD I ŁAMANIE

Tomasz Fabiański

© Copyright by ALMAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 2007

ISBN 978-83-60197-46-2

DRUK I OPRAWA

Zakład Wydawniczy DrukTur sp. z o.o.

01-201 Warszawa, ul. Wolska 43

tel. 022 321 85 03

e-mail: wydawnictwo@druktur.pl

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	9
---------------------	---

Rozdział 1 Leokadia Tomaszewska

UKŁAD NERWOWY	11
Podział układu nerwowego	11
Fizjologia komórki nerwowej	12
Potencjał spoczynkowy i czynnościowy komórki nerwowej	13
Przebieżnictwo nerwowo-mięśniowe	15
Przebieżnictwo synaptyczne w ośrodkowym układzie nerwowym	15
Rodzaje bodźców i ich klasyfikacja	16
Składowe układu kontroli ruchu	17
Odruchy rdzeniowe	26
Czynność układu piramidowego i pozapiramidowego	27
Autonomiczny układ nerwowy	29
Pytania kontrolne	33
Literatura uzupełniająca	33

Rozdział 2 Mariusz Żebrowski

UKŁAD ODDECHOWY	35
Budowa układu oddechowego	35
Wymiana gazowa	36
Mechanizmy regulacyjne układu oddechowego	38
Układ oddechowy a proces starzenia organizmu	38
Wpływ rekreacji na układ oddechowy	39
Pytania kontrolne	40
Literatura uzupełniająca	40

Rozdział 3
Andrzej Eberhardt

UKŁAD KRAŻENIA	41
Budowa serca.	41
Zmiany pobudliwości i potencjałów czynnościowych w sercu	47
Metabolizm komórek mięśniowych serca	49
Cykl pracy serca	49
Regulacja czynności serca	50
Baroreceptory	51
Budowa naczyń krwionośnych	53
Unerwienie naczyń	56
Rola ośrodkowego układu nerwowego w regulacji czynności serca i naczyń	57
Regulacja ciśnienia tętniczego krwi	57
Nadciśnienie tętnicze	58
Krążenie krwi	59
Krążenie krwi w mięśniach szkieletowych	64
Adaptacja układu krążenia do ćwiczeń rekreacyjnych	65
Zmiany w układzie krążenia w czasie wysiłków statycznych	67
Pytania kontrolne	68
Literatura uzupełniająca	68

Rozdział 4
Andrzej Eberhardt

MIĘŚNIE	69
Budowa mięśni	69
Mechanizm skurczu mięśnia	71
Źródła energii skurczu mięśnia	73
Typy włókien mięśniowych	77
Jednostki motoryczne	78
Rodzaje skurczów mięśni	78
Wpływ ćwiczeń rekreacyjnych na mięśnie	80
Pytania kontrolne	82
Literatura uzupełniająca	82

Rozdział 5
Andrzej Eberhardt

KREW	83
Skład krwi	83
Budowa krwinek czerwonych	84

Granulocyty i agranulocyty	86
Rola krwi	88
Transport gazów oddechowych we krwi.	88
Równowaga kwasowo-zasadowa	92
Ciśnienie osmotyczne i onkotyczne	93
Składniki organiczne osocza	93
Hemostaza i fibrynoliza	94
Tworzenie komórek krwi	96
Rekreacja ruchowa a zmiany powysiłkowe we krwi	97

Rozdział 6
Andrzej Eberhardt

UKŁAD ODPORNOŚCIOWY	99
Odporność nieswoista	99
Odporność swoista	102
Wpływ wysiłków fizycznych na układ odpornościowy ludzi w wieku średnim	106
Wpływ wysiłków fizycznych na układ odpornościowy ludzi starszych . . .	108
Pytania kontrolne	109
Literatura uzupełniająca	110

Rozdział 7
Leokadia Tomaszewska

UKŁAD DOKREWNY	111
Charakterystyka wydzielania wewnętrznego	111
Mechanizm działania hormonów.	114
Szyszynka	115
Podwzgórze	115
Przysadka mózgowa.	116
Gruczoł tarczowy (tarczyca)	120
Przytarczyce	122
Grasica	122
Trzustka	123
Nadnercza	125
Jajniki	129
Jądra	131
Hormony tkankowe.	132
Wpływ wysiłków rekreacyjnych na układ dokrewny	134
Pytania kontrolne	134
Literatura uzupełniająca	134

Rozdział 8
Andrzej Eberhardt

WYDOLNOŚĆ FIZYCZNA	135
Fizjologiczna ocena wydolności fizycznej i reakcji powysiłkowych układu krążenia	138
Szacunkowe i subiektywne metody oceny ciężkości wysiłków fizycznych	145
Pytania kontrolne	149
Literatura uzupełniająca	149

Rozdział 9
Andrzej Eberhardt

CHARAKTERYSTYKA FIZJOLOGICZNA WYSIŁKÓW FIZYCZNYCH	151
Rekreacja ruchowa	155
Pytania kontrolne	156
Literatura uzupełniająca	156

Rozdział 10
Józef Kubica

ODŻYWIANIE	157
Metabolizm	157
Składniki odżywcze	159
Racjonalne żywienie	163
Pytania kontrolne	164

Rozdział 11
Józef Kubica

UKŁAD TRAWIENNY	165
Jama ustna	165
Żołądek	167
Jelito cienkie	168
Jelito grube	168
Trzustka	169
Wątroba	170
Układ trawienny a rekreacja ruchowa (Andrzej Eberhardt)	171
Pytania kontrolne	172
Literatura uzupełniająca	172

Rozdział 12
Andrzej Eberhardt

ZMĘCZENIE 173

Rozdział 13
Andrzej Eberhardt

WYPOCZYNEK. 177
Wypoczynek po wysiłku fizycznym, metody pomiaru 178
Okres przedłużonego wypoczynku 183
Przerwy wypoczynkowe 184
Wypoczynek czynny (przerwa czynna) 187
Rozgrzewka 189
Ćwiczenia relaksowo-koncentrujące 190
Odnowa 193
Pytania kontrolne 194
Literatura uzupełniająca 194

Rozdział 14
Mariusz Żebrowski

RYTMY BIOLOGICZNE. 195
Wpływ podróży na rytmy biologiczne 199
Zespół długu czasowego a sen. 199
Wpływ przekraczania stref czasowych na rytmy biologiczne. 201
Objawy zespołu długu czasowego 202
Profilaktyka zespołu długu czasowego 204
Pytania kontrolne 204
Literatura uzupełniająca 204

Rozdział 15
Mariusz Żebrowski

WPROWADZENIE DO ZAGADNIENIA HIPOKSJI 205
Możliwości przystosowania człowieka do pobytu w warunkach hipoksji
wysokościowej 208
Wysokość a wydolność fizyczna 212
Pytania kontrolne 212
Literatura uzupełniająca 212

Rozdział 16
Mariusz Żebrowski

PODRÓŻE A FIZJOLOGIA.	213
Specyfika podróży samolotem.	213
Warunki klimatyczne w miejscu lądowania.	219
Możliwość wypoczynku w czasie podróży	219
Nagła zmiana warunków otoczenia (klimatu)	219
Pytania kontrolne	222
Literatura uzupełniająca	222
LITERATURA (wybrane pozycje)	223

PRZEDMOWA

Podręcznik napisano z myślą o studentach turystyki i rekreacji ruchowej. Fizjologia człowieka, czyli nauka o czynności zdrowego organizmu, należy do podstawowych przedmiotów nauczania. W książce położono główny nacisk na fizjologię wysiłku fizycznego z uwzględnieniem specyfiki rekreacji ruchowej i turystyki. Z uwagi na niewielką wiedzę studentów z zakresu anatomii człowieka oraz chemii, w podręczniku umieszczono podstawowe wiadomości o budowie człowieka, jak również wyjaśniono pojęcia dotyczące przemian biochemicznych. Książka ogranicza się do zagadnień wybranych, podstawowych, których poznanie jest wprowadzeniem do szczegółowej problematyki fizjologii wysiłku fizycznego. Celem ułatwienia nauki sformułowano pytania oraz wyróżniono innym drukiem materiał nadprogramowy, którego opanowanie nie jest potrzebne do zaliczenia przedmiotu, ale pozwala na lepsze zrozumienie zmian zachodzących w organizmie człowieka.

Mamy nadzieję, że podręcznik będzie dobrze służył wszystkim zainteresowanym czytelnikom.

Autorzy